

ОРГАНІЗАЦІЯ ТВОРЧОЇ ПОЗАУРОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ — ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Олександр ЩИРБУЛ

У статті розглядаються проблеми професійної підготовки майбутніх учителів технологій до організації позаурочної діяльності учнів.

In the article the problems of professional training to future teachers of technology to the organization of extracurricular activities of the students.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток виробничих, інформаційних технологій, інтелектуалізація праці зумовлюють зростання ролі особистості з розвиненими творчими здібностями, здатної постійно підвищувати й оновлювати свої знання, уміння й навички для ефективного розв'язання різного виду навчальних, наукових, виробничих, суспільних завдань.

Загальновідомо, що формування й розвиток творчих здібностей людини залежить від багатьох внутрішніх та зовнішніх факторів. Зокрема, становленню творчої особистості сприяє цілеспрямований процес шкільного навчання, який дає можливість кожному учневі поступово оволодівати знаннями з різних галузей людського пізнання, способами набуття

цих знань, уміннями аналізувати, узагальнювати, систематизувати, оцінювати, формувати навички продуктивної праці.

Результативність такого навчально-виховного процесу значною мірою залежить від підготовки вчителя, його особистісних здібностей, педагогічної майстерності, мотивації до роботи, практичних умінь та інших чинників. Тому висококваліфікований педагог є тим важливим зовнішнім фактором, який позитивно впливає на організацію багатоаспектної діяльності учнів з формування й розвитку їхніх творчих здібностей.

Оскільки відповідальність за розвиток творчих технічних, художніх здібностей учнів покладається в основному на вчителів технологій, то їхня професійна підготовка в педагогічних закладах має враховувати можливість організації та керівництва позаурочною роботою учнів, яка саме й забезпечує індивідуальну траєкторію творчого, інтелектуального розвитку дітей.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми організації та керівництва позаурочною й позашкільною роботою учнів, у тому числі з розвитку технічних, художніх здібностей, вивчалися й вивчаються багатьма науковцями, методистами, педагогами. На сьогодні видано значну кількість наукових праць, методичних посібників, програм, педагогічної, науково-популярної літератури з проблем змісту, методики організації різних форм діяльності учнів для забезпечення їхнього творчого розвитку. Також учителями, керівниками гурткової роботи нагромаджено практичний досвід організації творчої діяльності школярів.

Зокрема, важливі психологічні аспекти творчості досліджувалися в працях А. В. Антонова, Г. Я. Буша, А. М. Василевської, Л. С. Виготського, Б. М. Кедрова, Я. О. Пономарьова, С. Л. Рубінштейна, І. С. Якиманської та ін.; проблеми формування творчих здібностей та їхньої діагностики вивчали В. І. Андреев, Т. І. Артем'єва, Д. Б. Богоявленська, Е. А. Голубева, О. М. Матюшкін, Є. С. Рапацевич, Б. М. Теплов та ін.; психологією технічної творчості займалися Т. В. Кудрявцев, В. О. Моляко та ін.

Проблеми змісту технічної творчості, методичні особливості організації позаурочної, позакласної роботи з технічної творчості розкриті в працях В. І. Амелкіна, І. І. Бака, Г. Я. Буша, М. А. Віднічука, В. Я. Горського, М. Н. Деліка, А. А. Давиденка, В. І. Качнева, А. С. Линди, А. М. Плутка, В. Г. Разумовського, В. К. Сидоренка, Ю. С. Столярова, М. П. Турова, Д. О. Тхоржевського, О. В. Чуса та ін.

Варто зауважити, що на сьогодні велика увага приділяється також модернізації змісту підготовки майбутніх учителів технологій у творчому аспекті. Так, у дослідженні А. В. Іванчука набули розвитку питання підготовки майбутніх учителів трудового навчання до керівництва технічною творчістю школярів в аспекті керування процесом винахідницької творчості учнів засобами проблемного навчання; М. С. Корець досліджує проблеми технічної підготовки вчителів трудового навчання; Є. В. Кулик вивчає питання підготовки майбутніх учителів трудового навчання до дослідницької діяльності. У дослідженні Л. О. Чистякової розв'язуються важливі проблеми професійної підготовки майбутніх учителів технологій до організації позаурочної художньо-трудої діяльності учнів загальноосвітньої школи [4].

Також проблеми змісту підготовки майбутніх учителів технологій в аспекті технічної творчості розглядаються і в нашому дисертаційному дослідженні [3].

Незважаючи на достатню розробленість проблеми творчої взаємодії вчителя й учнів у різних аспектах, питання професійної підготовки майбутніх учителів технологій залишається актуальним, оскільки реформа сучасної шкільної освіти, зміна навчальних планів і програм для учнів вимагають корегування змісту такої підготовки для забезпечення творчого розвитку школярів як на уроках, так і в позаурочний час.

Тому **метою** цієї публікації є: на основі аналізу змісту професійної підготовки майбутніх учителів технологій визначити можливі подальші напрямки їхньої діяльності в школі з питань організації творчої позаурочної роботи з учнями.

Викладення основного матеріалу. Сучасна підготовка майбутніх учителів технологій забезпечується вивченням різних дисциплін як гуманітарного, так і природничо-наукового, загальнопрофесійного, практичного циклів. Усі без винятку дисципліни більшою чи меншою

мірою сприяють формуванню й становленню майбутнього вчителя як фахівця, здатного до цілеспрямованої, ефективної, творчої діяльності в школі.

Ми зупинимося на аналізі змісту окремих дисциплін, котрі, на наш погляд, забезпечують основу фахових знань для організації позаурочної роботи з учнями.

Наприклад, студенти напрямку підготовки «Технологічна освіта (технічна праця)» вивчають дисципліну «Технічна творчість», яка має лекційний курс – 30 годин, практичні заняття – 30 годин, на самостійну роботу студентів виділяється 66 годин (кількість годин коригується залежно від зміни навчальних планів і програм).

Ця дисципліна має на меті сформувати й розвинути важливі особистісні якості майбутнього вчителя технологій, його творчі здібності, компетентність, оволодіння ним основними прийомами й методами дослідницького пошуку, використання набутих знань, умінь і навичок у майбутній педагогічній діяльності.

Лекційний курс дисципліни «Технічна творчість» дає можливість майбутнім учителям технологій опрацювати ряд тем: основні поняття технічної творчості; методи активізації творчої діяльності; принципи розв'язання технічних протиріч; моделювання й конструювання об'єктів техніки; оформлення технічної документації на винахід; вивчення та аналіз основних напрямків позакласної та позашкільної роботи з технічної творчості.

Зокрема, вивчаючи основні поняття технічної творчості, студенти розглядають генезис і сутність творчих процесів, знайомляться з віковими особливостями реалізації технічної творчості учнів, з психолого-педагогічними методами діагностики здібностей учнів до технічної діяльності, вивчають педагогічні умови ефективної організації технічної творчості школярів. Отже, вивчення теми «Основні поняття технічної творчості» спрямовується на формування умінь студентів до аналітичної діяльності при опрацюванні науково-інформаційних джерел з технічної творчості, умінь застосовувати на практиці методи діагностування здібностей учнів до технічної діяльності.

Вивчення тем «Методи пошуку розв'язків технічних задач», «Принципи розв'язання технічних протиріч» дає змогу студентам не тільки зрозуміти сутність методів активізації творчості, а й набути практичних умінь їхнього використання при усуненні технічних протиріч, розв'язанні різного виду технічних завдань і задач. Також при вивченні цих тем майбутні вчителі технологій мають можливість критично проаналізувати методи активізації творчості для їхнього використання в школі у позаурочний час для налагоджування творчої взаємодії вчителя та учнів.

Важливою в структурі змісту професійної підготовки майбутніх учителів технологій є тема «Моделювання й конструювання об'єктів техніки», оскільки результати її опрацювання мають безпосередню практичну спрямованість.

Розглядаючи моделювання й конструювання об'єктів техніки, студенти знайомляться з поняттями «технічна модель», «моделювання»; вивчають основні величини й технічні показники, котрі повинні урахуватися при розробленні технічних моделей.

При вивченні теми «Оформлення технічної документації на винаходи» студенти мають змогу ознайомитися з поняттями «відкриття» й «винаходи», «винахідницька діяльність», методами пошуку патентної інформації, правилами оформлення технічної документації на результати творчої діяльності людини, а також опрацювати чинне законодавство України з питань інтелектуальної власності.

Остання тема лекційного курсу «Вивчення та аналіз основних напрямків позакласної та позашкільної роботи з технічної творчості» допомагає майбутнім учителям технологій здобути необхідні теоретичні й практичні знання з методики організації творчої діяльності учнів як на уроках, так і в позаурочний час. При вивченні цієї теми студенти розглядають основні завдання, особливості, форми проведення позаурочної роботи з учнями. Значна увага приділяється методичним аспектам організації діяльності учнів з розвитку їхніх технічних здібностей. Зокрема, студенти детально аналізують чинні програми з різних видів гурткової роботи, навчаються здійснювати перспективне й поточне планування, підбирати необхідний теоретичний матеріал, розробляти конкретні завдання для позаурочної роботи з школярами.

Отже, лекційний курс дисципліни «Технічна творчість» разом із завданнями самостійної роботи студентів [2, с.108], спрямований на поглиблення теоретичних знань, на формування

фахової майстерності, навичок дослідницького пошуку майбутніх учителів технологій, створює необхідну базу для майбутньої позаурочної діяльності з учнями.

Важливим елементом професійної підготовки майбутніх учителів технологій до позаурочної діяльності з технічної творчості є їхня практична підготовка, яка полягає в застосуванні теоретичних знань з питань моделювання й конструювання. Оскільки на практичні заняття відводиться не так багато аудиторних годин, то ми пропонуємо студентам опрацювати хоча б один із можливих практичних напрямків реалізації технічної творчості. В основному студенти займаються виготовленням макетів літаків, суден та інших об'єктів. Практична діяльність студентів розвиває в них технічне мислення, просторову уяву, креслярські здібності, практичні навички роботи з різними інструментами й матеріалами, уміння планувати та організовувати свою роботу.

Таким чином, зміст дисципліни «Технічна творчість», тісне поєднання різних форм діяльності студентів забезпечує майбутнім учителям технологій професійні знання для організації позаурочної роботи з розвитку технічних здібностей учнів через проведення гуртків з *літакомодельовання, судномодельовання, ракетомодельовання, розв'язання технічних задач* та ін.

Також студенти напрямку підготовки «Технологічна освіта» вивчають дисципліни суто практичного спрямування. Наприклад, дисципліна «Художня обробка деревини», на вивчення якої виділяється 36 годин (16 годин — практичні заняття, 20 годин — самостійна робота студентів), сприяє розвитку як технічних, так і художніх здібностей студентів.

Оскільки художня обробка деревини як найпоширеніший вид народної творчості має багато напрямків: різні види різьби по дереву, художні розписи деревини, випилювання, художнє випалювання та інші, то щоб майбутні вчителі технологій набули якісних практичних умінь і навичок з художньої обробки деревини, на практичних заняттях ми пропонуємо студентам опрацювати лише геометричну й контурну різьбу по дереву. Також по завершенню практичного курсу студенти виконують індивідуальні творчі завдання: виготовляють вироби з художнім оформленням: різні кухонні дощечки, шкатулки, невеликі різні пано та ін.

Варто зауважити, що художнє різьблення по дереву не потребує значної матеріально-технічної бази, тому студенти, котрі засвоїли технології художньої обробки деревини, набули практичних умінь і навичок, зможуть у майбутньому успішно реалізувати свої професійні знання для організації гурткової роботи в школі хоча б з одного виду *художньої обробки деревини*.

Важливим в контексті формування професійних знань майбутніх учителів технологій для організації позаурочної роботи з учнями є вивчення різного роду практикумів з обробки деревини й металів, проходження навчальних технологічних практик у майстернях. Така підготовка сприяє, насамперед, розвитку ручної умілості студентів, умінь працювати з різними матеріалами, інструментами, пристосуваннями, механічним обладнанням і дає можливість майбутнім учителям технологій застосовувати свої знання для роботи з учнями в різних напрямках: *організація гурткової роботи з токарної справи, виготовлення виробів з фанери, художнє випалювання, виготовлення виробів з дроту, жести, гравіювання по металу та ін.*

Необхідні професійні знання для подальшої позаурочної роботи з учнями здобувають студенти напрямку підготовки «Технологічна освіта» при вивченні дисципліни «Народні ремесла». Ця дисципліна складається з лекційного курсу (36 годин), практичних занять (32 години) і 130 годин для самостійної роботи студентів. На лекційних заняттях студенти знайомляться з різними видами народних ремесел: художня обробка металів, художня обробка каменю, кістки, рогу, дерева, декоративні розписи деревини та ін. Практичний курс традиційно спрямований на опанування одного з виду, або підвиду народного ремесла. Отже, дисципліна «Народні ремесла» підсилює професійну підготовку майбутніх учителів технологій і розширює їхні можливості щодо організації шкільної позаурочної роботи з учнями.

Таким чином, аналіз змісту окремих дисциплін підготовки майбутніх учителів технологій уможливило констатувати, що їхня сучасна підготовка загалом забезпечує

необхідні професійні знання як для роботи з учнями на уроках при опрацюванні варіативних модулів, так і в позаурочний час для розвитку творчих здібностей школярів.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Щирбул О. М. Деякі проблеми підготовки майбутніх учителів трудового навчання до керівництва технічною творчістю школярів. / О. М. Щирбул // Зб. наук. праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПДПУ, 2007. – С. 177 – 183.

2. Щирбул О. М. Технічна творчість з методикою викладання: навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / Щирбул О. М. – Кіровоград : РВВ КДПУ імені Володимира Винниченка, 2008. – 120 с.

3. Щирбул О. М. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до організації технічної творчості учнів основної школи: дис. ...кандидата пед. наук: 13.00.04 / Щирбул Олександр Миколайович. – Кіровоград, 2012. – 267с.

4. Щирбул О. М. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до організації технічної творчості учнів основної школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О. М. Щирбул. – Умань, 2012. – 19,[1] с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Щирбул Олександр Миколайович – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри теорії і методики професійної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: професійна підготовки майбутніх учителів технологій у вищому педагогічному закладі.